

Maahanmuuton ja kotoutumisen ekosysteemien molemmat puolet

12.11.2024

Article in English: The both sides of the immigration, social inclusion and settlement ecosystems

Tämä artikkeli on rinnakkainen artikkeli Maahanmuuton ja kotoutumisen ekosysteemien kuusi kehityskohdetta –artikkelisarjaan. Tarkastelen näissä artikkeleissa niitä näkökulmia, jotka ovat tärkeitä onnistuneessa maahanmuuton ja kotoutumisen ekosysteemissä, ja miten niitä on hyödyllistä käytännössä vahvistaa ekosysteemin molemmin puolin (tuottajat ja käyttäjät huomioiden) ja laajempien yhteiskunnallisten tavoitteiden näkökulmasta.

Käsitteistä lisää: Ekosysteemikäsitteet maahanmuuton ja kotoutumisen kontekstissa

Etelä-Pohjanmaan tilanne

Seinäjoelle saapuu yhä enemmän kansainvälisiä henkilöitä opiskeluiden ja työn perässä. Perheineen saapuvien määrä on kasvanut merkittävästi. Seinäjoelle muuttavat, ja heitä työssään kohtaavat, tarvitsevatkin selkeän käsityksen elämänkaaren eri vaiheen palveluista, jotta eri tilanteissa olevien neuvontaa ja tukipalveluita voi kohdistaa, kehittää ja että eri tahot osaavat ohjata asiakkaitaan selkeästi tarpeellisen palvelun piiriin.

Elämän eri vaiheissa olevien maahanmuuttaneiden lisääntynyt määrä näyttäytyy neuvonnan ja ohjauksen näkökulmasta kuitenkin ristiriitaisena: maahanmuuttaneet saavat osin erilaisia ohjeita oman ja perheenjäsentensä kotoutumisen ja asettumisensa edistämiseen. Eri tahot eivät ole riittävän perillä muiden organisaatioiden tuottamista palveluista ja siksi, täsmällisesti tarpeellisten, palveluiden ääreen ohjaaminen on

vaikeaa. Esimerkiksi työnantajat eivät aina pysty ohjaamaan kansainvälisiä työntekijöitään tai heidän perheenjäseniään oikeiden palveluiden äärelle, vaan käyttävät omaa aikaansa auttaakseen heitä henkilökohtaisesti.

Tällä hetkellä kansainvälisten osaajien ja heidän perheidensä palvelupolkujen selkeys on maakunnassa puutteellinen, mikä hankaloittaa palveluiden käyttöä ja yhteiskuntaan osallistumista. On tarpeen tehdä alueellista yhteistyötä ja tarkastella, selkeyttää ja yhtenäistää kotoutumisen edistymistä tukevia palvelupolkuja kokonaisvaltaisesti.

Ekosysteemiajattelu kotoutumisessa

Ekosysteemi käsitteenä on tässä kehitystyössä erinomainen. ”Ekosysteemin ajattelutapa, joka korostaa eri toimijoiden välisiä vuorovaikutuksia ja synergioita, tarjoaa uudenlaisen kehyksen ymmärtää ja edistää kotoutumisprosessia. Hyödyntämällä tätä ajattelumallia, voimme valjastaa eri alojen tarjoamat resurssit, tietotaidon ja perspektiivit tukemaan maahanmuuttaneiden sujuvaa kotoutumista yhteiskuntaan.” (Mozaffari, 2024.)

Ekosysteemi, jonka verkoston eri osissa ja palveluissa kotoutuva yksilö joutuu toimimaan ja asioimaan, on kuitenkin vielä monitahoinen ja vaikeaselkoinen. Toisin sanoen ekosysteemin verkostot, joissa kotoutuminen tapahtuu, on epäselvä sekä sitä toteuttaville että sille käyttäville toimijoille.

Ekosysteemi on laaja verkosto, joka kattaa eri sektoreiden toimijat ja tukee maahanmuuttajien kotoutumista. Ekosysteeminäkökulmasta voidaan tarkastella kahta puolta: 1) miten alueen toimijat ja palvelut ovat järjestäytyneet tukemaan maahanmuuton alkuvaiheen prosesseja (maahanmuuton ekosysteemi) ja 2) miten nämä palvelut toimivat kotoutumisen tukena maahanmuuttajille, jotta he löytävät tarvitsemansa palvelut ja voivat hyödyntää niitä sujuvasti osana pysyvämpää asettumistaan (kotoutumisen ekosysteemi). Jälkimmäinen puoli, eli maahanmuuttajien näkökulma palveluihin, on yhtä tärkeä kuin toimijoiden välinen organisoituminen ja yhteistyö.

Toisaalta ekosysteemin on oltava visuaalisesti ja kielellisesti selkeä, jotta sekä käyttäjät että tuottajat ymmärtävät sen rakenteen ja voivat suunnistaa tai ohjata paremmin oikeiden palveluiden pariin.

Esimerkiksi selkeä ja yhdenmukainen maahanmuuttajaperheille annettava ohjeistus, jota työnantajat välittävät, lasten ilmoittamisesta kouluun, varhaiskasvatukseen tai neuvolaan olisi hyödyllinen. Nykyisin eri organisaatioilla on omia ohjeistuksia, eivätkä kuntien verkkosivut tarjoa selkeää tietoa edes suomeksi eivätkä suomenkielinen tiedotesivu vie vastaavaan englanninkieliseen sivuun.

Toisaalta ekosysteemiin kuuluu myös aineettomiksi luettavia palveluita, kuten ympäristö ja sosiaaliset tekijät (Adams & Adger, 2013).

Maakunnallinen ekosysteemityö edistyy

ELYn järjestämä työpaja ”Etelä-Pohjanmaan maahanmuuton ja kotoutumisen ekosysteemi ja toiminnot”, tarjosi katsauksen ja tilastollisia näkymiä muiden muassa siitä, miksi me maakuntana tarvitsemme maahanmuuttajia – menestyksemme tae on keskeisesti kiinni maahanmuutosta (Kinossalo & Jousmäki, 2023). Työpajan yhtä tärkeäksi kysymykseksi nousi se, miten kohtaamme maahanmuuton ihmiskeskeisesti, eli ihmisen maahanmuutto- ja työvoimakeskustelussa.

Pidän kotoutumisen ekosysteemissä elämänkaarellista näkökulmaa olennaisena, sillä jokainen ihminen on kokonaisuus, jonka elämää sosiaalinen, fyysinen ja psyykkinen ympäristö muokkaa ja koskettaa. Kokonaisvaltainen tapa hahmottaa kotoutumista on avain ekosysteemin vahvistamisessa (Mozaffari, 2024). Millaisen Etelä-Pohjanmaan maahanmuuttajat kohtaavat? Miten me kohtaamme maahanmuuttaneen ihmisenä?

Maahanmuutto on usein suuri elämänmuutos, joka vaikuttaa kaikkiin yksilön elämän osa-alueisiin, mutta se on kuitenkin vain osa hänen identiteetissään (Kinossalo ym., 2020). Kun kotoutumista tarkastellaan elämänkaaren näkökulmasta, huomio kiinnittyy siihen, kuinka kotoutuminen ulottuu perheestä työelämään ja vapaa-aikaan. Tällainen kokonaisvaltainen lähestymistapa muistuttaa, että kotoutuminen on muutakin kuin kielen oppimista tai työmarkkinoille pääsyä; se on myös yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, kokemuksia ja niiden tarvetta. (Kinossalo ym. 2022,.) Tällä tavalla ekosysteemistä voidaan havainnoida myös sen aineettomia asioita, jotka voivat osoittautua merkityksellisiksi asettumista kokevien päätösten puolesta (Adams & Adger, 2013).

Yhtäältä siis maahanmuuttanut tuo mukanaan kokonaisen elämänsä ja toisaalta taas karjalainen kollegani tunsi olevansa yhtä lailla Etelä-Pohjanmaalle ”maahanmuuttanut”, jonka tuli aloittaa ”elämä alusta” uudessa ympäristössään. Minä puolestaan maakuntaan paluumuuttajana ihmettelen eteläpohjalaista murretta työpaikalla asiointikielenä.

> Mistä ikinä sä tänne tuukkaan, soot vähän niinku porstuas ennenkö joku pyytää sun kahaville tupahan ja kysyy, kuka ja minkälaanen soot ja mistä oikeen tuut.

Elämänkaarellinen ajattelutapa ekosysteemin vahvistamisessa

Elämänkaarellinen näkökulma lähtee siitä, että kotoutuminen on prosessi, joka esimerkiksi edistyy eri elämänvaiheissa eri tavoin tai sitten yhtä yksilöä voi koskettaa elämänkaaren eri vaiheet, kuten rooli vanhempana tai huoltajana ja opiskelijasta työelämään siirtyjänä samaan aikaan. Näin ollen yksikin maahanmuuttanut tarvitsee aivan samankaltaisia monialaisia palveluita kuin kuka tahansa. Lisäksi tietysti kotoutumista tukevat palvelut ja työllistymisen tuki ovat tärkeitä. Tästä syystä myös maahanmuuton ekosysteemiä on hyvä tarkastella elämänkaariajattelua rinnastaen.

Ymmärtämällä ihmisen kokonaisuutena voimme paremmin tukea häntä, hänen perhettään ja arkea, joka on

monien uusien ja vanhojen tapojen, tunteiden ja ihmissuhteiden kudelma. Kun ajattelemme kotoutumista elämänkaarellisena ja -tarinallisena ja koko elämän läpäisevänä, ymmärrämme, että kotoutuminen on paljon enemmän kuin muodollinen prosessi kielenoppimisesta tai työpaikan saamisesta. Yhteenkuuluvuuden tunne parantaa kielenoppimista, mikä auttaa yhteiskuntaan osallistumista. (Kinossalo et al., 2022.) Ihmisen arkea ja haasteita ymmärtävä ekosysteemi pystyy antamaan paremmat mahdollisuudet tuntea itsensä arvokkaaksi yhteisön jäseneksi.

Yhteenveto

Maahanmuuton ekosysteemin onnistuminen edellyttää sen kahden puolen (tuottajien ja käyttäjien) huomioimista: sekä tiivistä toimijoiden välistä yhteistyötä että saavutettavia, käyttäjälähtöisiä palvelupolkuja, jotta alueelle saapuvat voivat löytää ja hyödyntää tarvitsemansa palvelut helposti sekä kokea itsensä merkitykselliseksi osaksi yhteisöä. Tämä edistää myös kotoutumisen ekosysteemin onnistumista.

On tärkeää rakentaa selkeä, saavutettava ja elämänkaaren eri vaiheita huomioiva ekosysteemi, jossa:

- Maahanmuuttajat löytävät tarvitsemansa palvelut helposti riippumatta siitä, minkä tahon asiakkaaksi he ovat saapuneet.
- Toimijoiden välinen yhteistyö on tiivistä ja roolit selkeästi esitettyjä, jotta ristiriitaisen tiedon välittyminen vältetään.
- Viestintä on yhdenmukaista ja saavutettavaa vähintään suomeksi ja englanniksi, ja ekosysteemiä koskevien verkkosivujen päivitys hoidetaan yhteistyössä.

Pohdittavaksi

Miten ja millä kielellä löydät elämäsi eri tilanteisiin sopivan palvelun? Löydätkö tarvitsemasi tiedot esimerkiksi kunnan tai hyvinvointialueen verkkosivuilta? Ymmärrätkö, mitä puhelinvastaaja sanoo? Pystytkö piirtämään elämäsi keskeisten palveluiden verkoston ja asettamaan itsesi siihen kohtaan, josta voit helposti suunnistaa kohti tarvitsemaasi palvelua? Mitä asioita arvostat elinympäristössäsi?

Maiju Kinossalo
asiantuntija, tutkija, Kansainvälisen opetuksen palvelut
SeAMK

Kinossalo toimii SeAMKissa kotoutumisen asiantuntijana ja tekee kasvatustieteen väitöskirjaa. Hän tutkii elämäntarinallisen identiteetin rakentumista, kotoutumisen edistämisen ja osallisuutta parantavia käytänteitä sekä monikielisen lukutaidon kehittymistä. Kinossalo on kotoutumisen edistämisen hankkeiden arkkitehti ja kehittäjä.

Palveluita koskevaa ekosysteemiä on tarkasteltu SENSE-verkostossa, jossa alueen toimijat kokoontuvat yhteen kehittämisen ideoiden, työkalujen ja toimien äärellä. SENSE (tunne) -verkoston nimi tulee käsityksestä Sense of Belonging, Sense of Seinäjoki ja Sense of South Ostrobothnia, joita SENSE-verkoston toimijoilla on suuri into vahvistaa.

Lisätietoja: maiju.kinossalo@app-staging.seamk.hion.dev

Lähteet

Adams, H. & Adger, W. N. (2013). The contribution of ecosystem services to place utility as a determinant of migration decision-making. Environmental Research Letters, Volume 8, Number 1. Saatavilla: https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/8/1/015006/meta#erl444777s4

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen maahanmuuton ekosysteemi. Työpaja 28.10.2024.

Mozaffari, B. (2024). Maahanmuuttaneiden kotouttaminen ekosysteemin näkökulmasta. Saatavilla: https://www.linkedin.com/pulse/maahanmuuttaneiden-kotouttaminen-ekosysteemin-bahar-mozaffari-k8w6f/

Kinossalo, M., Jousmäki, H. & Hautamäki, T. (2020). Maahanmuuttajuus – vain pala identiteettiä. Saatavilla: https://lehti.app-staging.seamk.hion.dev/hyvinvointi-ja-luovuus/maahanmuuttajuus-vain-pala-identiteettia/

Kinossalo, M., Jousmäki, H., & Intke-Hernandez, M. (2022). Life-story pedagogy for identity: Through linguistic and cultural recognition to participation and equity. Apples – Journal of Applied Language Studies, 16(2), 99–119. https://doi.org/10.47862/apples.111953

Kinossalo, M., Jousmäki, H. 2023. Kansainvälisestä koulutuksesta Etelä-Pohjanmaan kasvuun – yhteistyön merkitys osaajien pitovoimakysymyksenä. Saatavilla: https://lehti.app-staging.seamk.hion.dev/verkkolehti/2023/kansainvalisesta-koulutuksesta-etela-pohjanmaan-kasvuun-yhteistyon-merkitys-osaajien-pitovoimakysymyksena/

Hyödyllisiä linkkejä

Aluehallintovirasto. Yleistä saavutettavuudesta. https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/yleista-saavutettavuudesta/

Selkokeskus. Selkokieliset oppaat, videot ja verkkosivut aiheen mukaan. Saatavilla: https://selkokeskus.fi/selkojulkaisut/selkokieliset-julkaisut-aiheen-mukaan/

Verneri.net. Maahanmuuttaja ja Vernerin selkokieliset sivut. saatavilla: https://verneri.net/selko/verkko-kerttu/maahanmuuttaja-ja-vernerin-selkokieliset-sivut/

Luke-hanke. Kotoutuminen Maaseudulla: Ekosysteemit, esteet, mahdollistajat (KOMEA). Saatavilla: https://www.luke.fi/fi/projektit/komea